

پایداری، توسعه و محیط زیست، دوره دوم، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

بررسی موانع و تنگناهای مدیریت محله در پایداری محیط زیست شهری تهران

اکرم الملوک لاهیجانیان^{۱*}

lahijanian@hotmail.com

شادی شیعه بیکی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۸/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۰۴

چکیده

مشارکت فرآیند فعالیت های افراد در تصمیم های استراتژیکی- تاکتیکی مدیریت شهری است. مشارکت باعث هم افزایی فکری و عاطفی اشخاص در موقعیت های گروهی است و آنان را برمی انگیزد تا برای دستیابی به هدف های گروهی یک دیگر را یاری دهند و در مسوولیت کار شریک شوند. هدف این تحقیق بررسی موانع و تنگناهای مدیریت محله در پایداری محیط زیست شهری در تهران است. به این منظور محقق به بررسی میزان مشارکت اجتماعی شهروندان در توسعه محله هادر مدیریت شهری تهران پرداخته است.

روش تحقیق پیمایشی از نوع کمی است. جامعه آماری تحقیق ۳۱۴۱۱۲ نفر از ۳ محله از منطقه ۳ شهرداری تهران انتخاب شدند و حجم نمونه از طریق نمونه گیری خوشه ای (چند مرحله ای) به دست آمد. تعداد ۴۲۴ پرسش نامه بین نمونه آماری در محله ها توزیع و مورد استنتاج آماری و از نظر مکانی محله های منطقه ۳ شهرداری تهران (ونک، زرگنده، امانیه، درب دوم، اختیاریه) را در بر می گیرد. داده های حاصل به وسیله آزمون آماری (آزمون یک نمونه ای و T) بررسی و توصیف شده اند.

نتیجه حاصل از فرضیه اول تحقیق، (بین رضایت شهروندان و ارایه خدمات مدیران محله ها رابطه بر قرار است) ، نشان داد مدیران شورایاری ها در افزایش میزان مشارکت اجتماعی شهروندان تاثیر معناداری نداشته اندو در زمان مراجعه شهروندان در زمینه مسایل و مشکلات مردم پاسخگو نبوده اند.

فرضیه دوم تحقیق، (کاهش موانع و تنگناها در محله به اعمال مدیریت صحیح وابسته است)، مشخص نمود سطح مدیریت اعمال شده در محله های مورد نظر در پایین ترین سطح می باشد. فرضیه سوم تحقیق، (میزان رضایت شهروندان از برخورداری از امکانات رفاهی و آموزشی محله ها به مدیریت محله وابسته است)، بیان کرد میزان رضایت از اعمال مدیریت در ارایه خدمات و امکانات در حد نسبتاً پایینی می باشد.

واژه های کلیدی: میزان مشارکت شهروندان، محله، مدیریت محله، شورایاری ها

۱- دانشیار دانشکده محیط زیست و انرژی دانشگاه آزاد اسلامی (مسول مکاتبات)

۲- دانش آموزخته دکتری، دانشکده محیط زیست و انرژی واحد علوم و تحقیقات تهران

Investigation Obstacles of Management Sustainability in Urban Neighborhoods of Tehran

Akramolmolok lahijanian^{1*}

lahijanian@hotmail.com

Shadi Shieh Beiki²

Abstract

Public Participation in the activities of tactical decisions - urban management is so important. For this to purpose, the social participation of citizens in the neighborhoods of Tehran city management has been discussed.

Survey research method is quantitative. Statistical population of 3 314 112 3 quarters of the Tehran municipality were selected through cluster sampling and sample size (multistage), respectively. 424 questionnaires distributed in the neighborhood of the sample were analyzed and inferences. The period of the study occurred in 1390, and the area where the neighborhoods of Tehran, 3 (GUI, Pharmacology, Amanollah Regime, second door, optional) in the covers. Data obtained by the test (a test sample and T) review and described

Neighborhood is "indicated satisfaction with the services and facilities management is relatively low. Participation in the activities of tactical decisions Astratzhyky- urban management. Citizen participation is a way to reduce the problems of urban planning. De Tocqueville active citizenship and citizens' participation in the experience of the duties of the government and the people, the scope and limits of the rights of others increases.

Keywords: citizen participation, neighborhood, neighborhood management, councils

---

1- Associate professor, Azad university

2 - Graduate, Azad university

مقدمه

مشارکت مردمی به معنای مشارکت شهروندان در نهادهای اجتماعی و مشارکت در اداره امور محله است (۱). اطلاع و آگاهی از مسوولیت ها و وظایف شهرداری ها و مشارکت شهروندان و اداره امور شهر شامل میزان مشارکت فردی در امور مربوط به محله می باشد (۲). شورایی ها به عنوان نهادهای محلی، با رأی مستقیم مردم محله برگزیده می شوند و نقش ارزنده ای در پیگیری مطالبات عمرانی، اجتماعی و فرهنگی شهروندان در محله دارند. (۳)

مشارکت فرآیند فعالیت های افراد در تصمیم های استراتژیکی- تاکتیکی مدیریت شهری است (۴). مشارکت باعث هم افزایی فکری و عاطفی اشخاص در موقعیت های گروهی است و آنان را برمی انگیزد تا برای دستیابی به هدف های گروهی یک دیگر را یاری دهند و در مسوولیت کار شریک شوند (۵). مشارکت شهروندان روشی جهت کاهش مسایل و مشکلات برنامه ریزی شهری است (۶). از نظر دوتوکویل مشارکت تجربه شهروندی را فعال می کند و مسوولیت شهروندان را نسبت به وظایف دولت و مردم، محدوده ها و محدودیت های حقوق دیگران افزایش می دهد (۷).

گای سه تفسیر از مشارکت را مطرح می نماید: مشارکت به معنای بسیج اجتماعی، مشارکت به معنای تمرکز زدایی و مشارکت به عنوان فرآیند تفویض اختیار (۸). از نظر بیرو مشارکت به معنای سهمی در چیزی یافتن و از آن سود بردن است (۹). پدیده مشارکت به معنای همکاری، نخستین رفتار اجتماعی است که از انسان سر می زند ، اما گستردگی و عمق مفهوم مشارکت، امروزه مطالعه و بررسی آن را اجتناب ناپذیر کرده است.

یکی از انواع مشارکت ها که شهروندان به آن توجه زیادی دارند ، مشارکت اجتماعی انسجام گرا می باشد که با مشارکت در شکل اتحادیه ها و انجمن ها تحقق می یابد و بر پایه ادغام اجتماعی و فرهنگی و جامعه پذیری فرهنگ مشارکت جویانه پیش می رود (۱۰). از طرفی متخصصان ، توسعه شهروندی را عالی ترین

سطح و نوع مشارکت تشخیص داده اند. در این گونه مشارکت مردم در تصمیم گیری هایی که زندگی روزانه آن ها را تحت تاثیر قرار می دهد دخالت می کنند. مساله مهم در تحقق چنین مشارکتی در جریان توسعه اجتماعی، شناخت متغیرهایی است که سطح و میزان موفقیت مردم را در کنترل امور جامعه تعیین می کند . در این بین مشکلات و موانعی بر سر راه شهروندان جهت مشارکت وجود دارد. در نتیجه باید راهبردهایی برای مشارکت عملی شهروندان اتخاذ کرد (۱۱). یکی از این راهبردها توانمندسازی شهروندان می باشد. توانمندسازی یعنی این که مردم باید به سطحی از توسعه فردی برسند که به آن ها امکان انتخاب بر اساس خواست های خود را بدهد. از طرفی تا زمانی که امکانات و پتانسیل های شهری و محلی در سطح پایینی باشد ، افراد رغبتی به مشارکت در امور خود ندارند.

روش تحقیق

جمعیت منطقه ۳ شهر تهران طبق بررسی آمار نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۳۱۴۱۱۲ نفر بوده است (۱۲). جامعه آماری ۳۱۴۱۱۲ نفر از محله های مناطق ۳ شهرداری تهران (آرارات، زرگنده، درب دوم) را انتخاب کرد و حجم نمونه ۴۲۴ نفر با استفاده از فرمول کوکران و از طریق نمونه گیری خوشه ای (چند مرحله ای) به دست آمد. محدوده زمانی انجام این تحقیق سال ۱۳۹۰ بوده و از نظر مکانی محله های منطقه ۳ شهرداری تهران را در بر می گیرد (۱۳). ۴۲۴ پرسش نامه در محله های منطقه ۳ توزیع گردید و مورد استنتاج آماری قرار گرفت. تنگنا ها و مشکلات و نیز نقاط قوت ، ضعف ، فرصت ها و تهدید های محله ها استخراج شد (۱۴). جهت اثبات و یا رد فرضیه ها داده های حاصل از پرسش نامه ها با استفاده از آزمون آماری (آزمون یک نمونه ای و T) تحلیل شد (۱۵). روایی پرسش نامه ها توسط افراد متخصص و اساتید تعیین گردید. برای اندازه گیری پایایی پرسش نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد (۱۶)، برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، ابتدا انحراف معیار نمرات هر

زیرمجموعه از سوالات پرسش نامه و انحراف معیار کل سوالات (زیر مجموعه‌ها) محاسبه شد، سپس با استفاده از فرمول

ذیل ضریب آلفای هر زیر مجموعه از سوالات به دست آمد (۱۷):

$$r_{\alpha} = \frac{j}{\left\{ (j-1) * \left[\sum \left(\frac{S_j}{S_i} \right) \right] \right\}}$$

r_{α} = ضریب آلفای کرونباخ

S_j = انحراف معیار زیر مجموعه J ام

S_i = انحراف معیار کل = ۰.۹۰۶

جدول شماره ۱- ضریب پایایی متغیرها

پرسش نامه	ضریب آلفای کرونباخ	متغیرها	ضریب آلفای کرونباخ
پرسش نامه تحقیق	۰/۹۰۶	آموزش	۰/۸۷۵
		توانایی های محلی	۰/۷۳۱
		شورایاری ها	۰/۸۲۸
		رضایت ساکنین	۰/۸۱۳

ضریب آلفای کرونباخ کل سوالات پرسش نامه از طریق نرم افزار SPSS.16، ۰/۹۰۶ تعیین شد. بر این اساس سوالات پرسش نامه از پایایی مناسب و مطلوبی برخوردار بوده است (۱۸).

پرداخته است و در بخش دوم آزمون فرضیه ها از طریق آزمون آماری (آزمون یک نمونه ای و T) تجزیه و تحلیل شده است

یافته ها

یافته های تحقیق در ۲ بخش به دست آمده است بخش نخست به تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدید های محله ها

بخش اول نتایج - تحلیل جدول SWOT

تحلیل عوامل درونی و بیرونی محلات منطقه ۳ تهران

- محله آراارات

جدول شماره ۲- تحلیل عوامل درونی محله آراارات (قوت ها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	موقعیت جغرافیایی محله و برخورداری از جریان وزش باد و پاکیزگی نسبی هوا
۲	دسترسی آسان به مراکز مهم بهداشتی و درمانی
۳	سطح تحصیلات و نخبگی مردم و دسترسی به فضای سایبر
۴	درآمد بالای مردم و کسبه محله
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله

جدول شماره ۳- تحلیل عوامل درونی محله آزارات (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	مسایل و محدودیت های هم جواری با بزرگراه های همت، کردستان و نیایش
۲	مشکلات ناشی از تردد و توقف مسافرین و خودروهای عبوری به دلیل موقعیت فرا منطقه ای محله
۳	عدم مشارکت فعال مردم در فرآیند توسعه محله و عدم احساس تعلق محله ای
۴	کمبود امکانات و فضاهای خدماتی، ورزشی و فرهنگی
۵	ارزش بالای املاک و اراضی محله

جدول شماره ۴- تحلیل عوامل بیرونی محله آزارات (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	امکان ساماندهی و بازگشایی معابر مسدود فعلی و مزیت های ناشی از آن
۲	وجود زمینه توسعه فضای سبز محله از محل باغات و اراضی ذخیره شهری
۳	موقعیت تجاری محله و جذابیت سرمایه گذاری
۴	سطح بالای باسوادی و دسترسی مردم به ابزارها و فضای سایبر
۵	وجود باغات، اراضی و املاک ذخیره شهری قابل توجه

جدول شماره ۵- تحلیل عوامل بیرونی محله آزارات (تهدیدها)

ردیف	چالش ها و تهدیدهای عمده
۱	گسترش کاربری فعالیتی به محدوده کاربری سکونت و مسایل ناشی از آن
۲	استفاده از اراضی ذخیره شهری و باغات با اهداف نامرتبط با رفاه و توسعه محله
۳	ارزش بالای املاک محله و روند تصاعدی آن
۴	تشدید بار ترافیکی معابر و کاهش رفاه و کیفیت زندگی و سکونت در محله
۵	کاهش تدریجی هویت و احساس تعلق محله ای

• محله زرگنده

جدول شماره ۶- تحلیل عوامل درونی محله زرگنده (قوت ها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	وجود خیابانهای شریعتی و ظفر در مرزهای غربی و جنوبی محله
۲	وجود و فراوانی مراکز مذهبی مناسب (مساجد، امامزاده‌ها، حسینیه ها)
۳	برخورداری از بافت مسکونی- مذهبی در بیشتر سطح محله (حدود ۷۰٪)
۴	ارزش بالای بخش زیادی از املاک و اراضی محله (بافت جدید)
۵	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری برای جبران کمبود سرانه ها

جدول شماره ۷- تحلیل عوامل درونی محله زرگنده (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	بافت فرسوده (۴۰-۲۵٪) و ریزدانی واحدهای مسکونی در بافت قدیم
۲	فقدان شبکه فاضلاب و رهاسازی آن در فنوات و جوی های محله و مسایل و پیامدهای آن
۳	عدم مشارکت فعال مردم در فرآیند توسعه محله
۴	رشد بالای جمعیت و زیاد بودن تعداد افراد خانوار در بافت قدیم محله
۵	ارزش پایین بخشی و ارزش بالای بخشی دیگر از املاک و اراضی محله

جدول شماره ۸- تحلیل عوامل بیرونی محله زرگنده (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	دسترسی نسبتاً آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۲	امکان جذب سرمایه به واسطه مرزهای جنوبی و شرقی (شریعتی و ظفر)
۳	فراوانی مراکز مذهبی و مساجد و امکان بهره گیری از آن ها برای مشارکت مردم
۴	وجود بافت مسکونی- مذهبی در بیشتر محله و امکان هویت افزایی محله ای
۵	وجود اراضی و املاک ذخیره شهری برای جبران کمبود سرانه های شهری محله

جدول شماره ۹ - تحلیل عوامل بیرونی محله زرگنده (تهدیدها)

ردیف	چالش ها و تهدیدهای عمده
۱	حفظ و گسترش بافت فرسوده و پیامدهای منفی آن
۲	تشدید بی اعتمادی و کم اعتنایی مردم به شهرداری
۳	رشد جمعیت محله بدون افزایش امکانات و سرانه های موردنیاز زندگی شهری
۴	استمرار معضل فاضلاب شهری و عواقب زیان بار آن
۵	کاهش هویت و احساس تعلق محله ای

• محله درب دوم

جدول شماره ۱۰ - تحلیل عوامل درونی محله درب دوم (قوت ها)

ردیف	نقاط قوت عمده
۱	حفظ شدن نسبی شرایط و بافت بومی و روابط قومی در محله
۲	حفظ هویت محله ای نسبت به سایر محلات منطقه ۳
۳	مسکونی بودن اکثریت سطح محله و مزیت های آن برای زندگی مناسب
۴	ارزش نسبتا پایین بخش زیادی از املاک و اراضی محله
۵	دسترسی آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران

جدول شماره ۱۱ - تحلیل عوامل درونی محله درب دوم (ضعف ها)

ردیف	نقاط ضعف عمده
۱	بلا تکلیفی و عدم وجود اسناد مالکیت در بیش از ۵۰٪ املاک محله
۲	نامناسب و غیراستاندارد بودن اکثر معابر فرعی (بالاخص بافت سنتی و فرسوده)
۳	بافت فرسوده (اساسی ترین معضل محله) و دشواری تجمیع و نوسازی آن ها به دلیل عدم وجود اسناد مالکیت رسمی
۴	صعب العبور بودن بخشی معابر محله برای وسایل امداد و نجات
۵	ارزش پایین بخش زیادی از املاک و اراضی محله

جدول شماره ۱۲- تحلیل عوامل بیرونی محله درب دوم (فرصت ها)

ردیف	فرصت های عمده
۱	دسترسی سریع و آسان به شبکه بزرگراهی شهر تهران
۲	امکان توسعه محله به سبب حل مشکل اسناد مالکیت و نوسازی بافت فرسوده
۳	وجود اراضی ذخیره شهری به صورت محدود و کم وسعت برای تعادل بخشی به سرانه ها
۴	وجود زمینه اعتمادسازی در مردم به سبب حل مشکل اسناد مالکیت و اجرای طرح های نوسازی و اصلاح معابر و تامین سرانه های شهری
۵	قابلیت های مهم مساجد و مراکز مذهبی برای توسعه محله و امکان بهره گیری از شعائر دینی در تشویق مردم به مشارکت و توسعه محله

بخش دوم نتایج- آزمون فرضیه های تحقیق

فرض صفر است. مثبت بودن حد بالا و پایین این فاصله نشان می دهد میانگین رضایت بیشتر از عدد ۳ می باشد. نتیجه این که میزان رضایت از خدمات مسوولین با توجه به میانگین جامعه ۳,۱۳۸ در جامعه آماری در حد نسبتاً پایینی می باشد. مقدار آماره T برابر با ۵,۵۳۱ است که از ۱/۹۶ بزرگتر است و خارج از بازه ۱/۹۶- تا ۱/۹۶+ بوده و به بیان دیگر اختلاف میانگین از عدد ۳ معنی دار می باشد. در نتیجه می توان گفت که میزان رضایت از خدمات مسوولین در حوزه محله ها رضایت بخش نمی باشد

فرضیه ۱: "بین رضایت شهروندان و ارایه خدمات مدیران محله ها رابطه برقرار است" با توجه به نمرات به دست آمده از نمونه و انجام آزمون T یک نمونه ای نتایج تحلیل در جدول شماره (۲۵) آمده است مقدار p-value یا به عبارتی مقدار Sig که مقدار آن معادل ۰/۰۲ می باشد از مقدار $\alpha=0/05$ کوچکتر شده است لذا فرض صفر مبنی بر این که میانگین متغیر رضایت مساوی ۳ می باشد تایید نگردیده است. فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوت میانگین شامل عدد صفر نمی باشد ، لذا این عامل خود مؤید رد

جدول شماره ۱۳- آماره های یک نمونه ای

خطای انحراف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد
۰/۰۲۵	۰/۴۹۰	۳/۱۳۸	۳۸۳

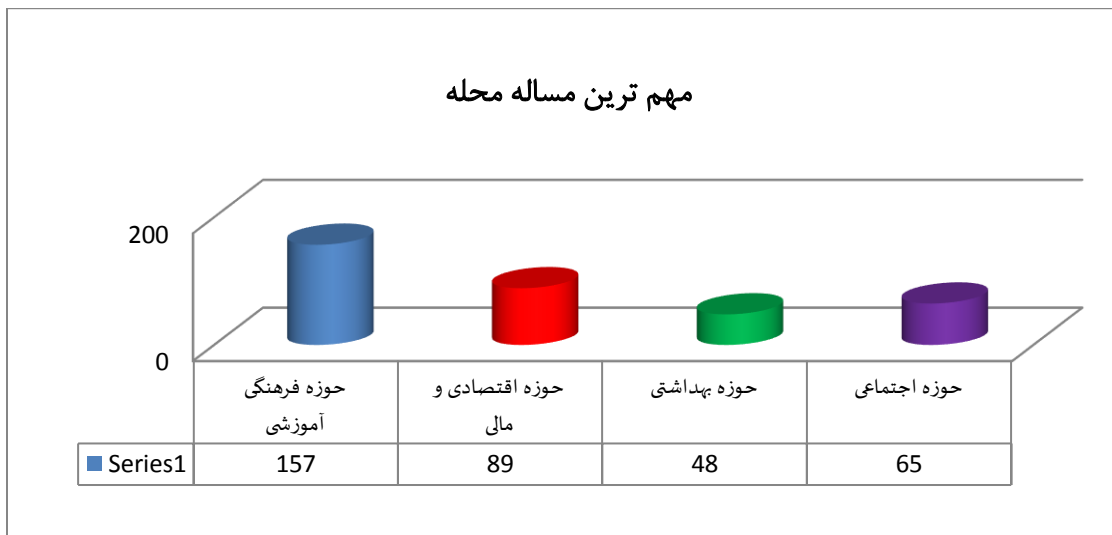
جدول ۱۴- مقدار آماره T

مقدار آماره						
T	درجه آزادی	ضریب معناداری	اختلاف میانگین	درجه اطمینان ۹۵٪		
				حد بالا	حد پایین	
رضایت	۵/۵۳۱	۳۸۲	۰/۰۰۰	۰/۱۳۸	۰/۰۸۹	۰/۱۸۸

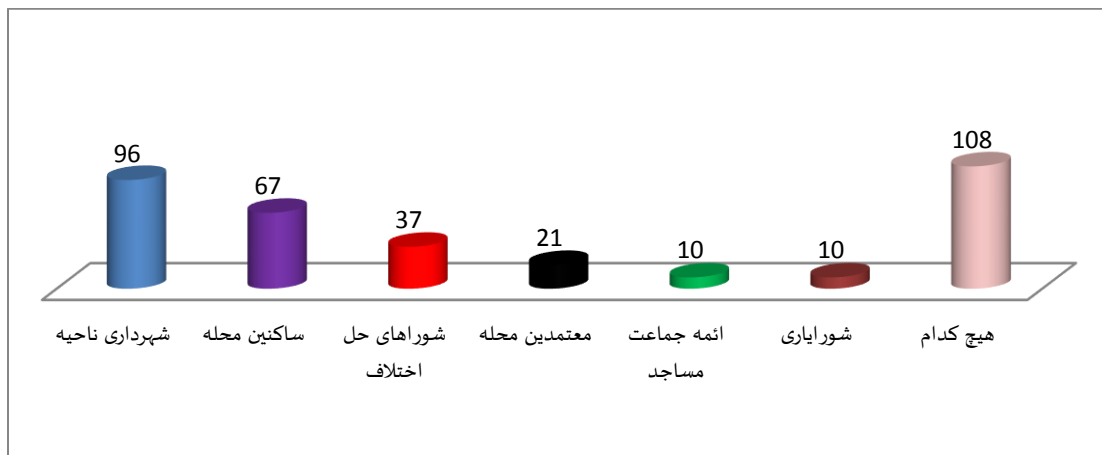

بهداشتی از نظر درجه اهمیت در پایین ترین سطح می باشد. با توجه به نمودار زیر مهم ترین مرجع جهت انعکاس مشکلات شهری شهرداری ناحیه می باشد و در مواردی، مسایل به شوراییاری ارجاع می گردد.

فرضیه ۲ تحقیق: "کاهش موانع و تنگناها در محله با اعمال مدیریت صحیح وابسته است"، با توجه به نمودار شماره (۱) و فراوانی پرسش های تحقیق مشخص می شود که مهم ترین مساله مربوط به محله حوزه فرهنگی آموزشی بوده و حوزه

نمودار ۱- توزیع فراوانی مربوط به مهم ترین مساله محله ها

نمودار ۲- میزان مشارکت اجتماعی در محله

شوراییاری ها در افزایش میزان رضایت شهروندان تاثیر معناداری ندارند. شوراییاری ها در زمان مراجعه شهروندان در زمینه مسایل و مشکلات مردم پاسخگو نبوده اند تلاش های شوراییاری ها در جهت

فرضیه ۳ تحقیق "میزان رضایت شهروندان از برخورداری از امکانات رفاهی و آموزشی محله ها به مدیریت محله وابسته است. با توجه به نتایج آزمون میانگین مشخص گردید که مدیران

همایش های محله‌های شهرتهران درحوزه اجتماعی و فرهنگی، انتشارات شهر.

۸. غفاری، غلامرضا، جمشید، ابراهیم، ۱۳۹۰، مشارکت

های مردمی و امور شهری (بررسی موانع و مشکلات و راهکارهای توسعه مشارکت مردمی)، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.

۹. قادری، صلاح الدین، ۱۳۸۷، راهکارهای مشارکت

شهروندان در اجرای برنامه های شهرداری، مجموعه گزارشات همایشهای محله‌های شهرتهران درحوزه اجتماعی و فرهنگی، انتشارات شهر.

۱۰. کلدی، علیرضا، ۱۳۸۶، بررسی نگرش شهروندان به

مشارکت در مدیریت شهری، ماهنامه شهرداری ها، شماره ۷۹، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور.

۱۱. زهرانژاد، بهرام، ۱۳۸۶، نقش مؤثر اجتماعات محلی و

نهادهای مردم محور در ایجاد و بازتولید مسوولیت شهروندی، مجموعه مقالات همایش نظارت همگانی، شهروندی و توسعه سازمانی، ص ۲-۱.

۱۲. موحدنسب، حامد، ۱۳۸۹، پایان نامه کارشناسی

ارشد " بررسی جامعه شناختی نقش مشارکت اجتماعی در توسعه محله (مطالعه موردی منطقه ۲۰ شهرداری تهران) "، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۱۳. روشن، سعید، ۱۳۸۶، پایان نامه کارشناسی ارشد "

بررسی جامعه شناختی میزان مشارکت اجتماعی شهروندان در فعالیت های شهرداری تهران و تأثیر آن بر اداره امور شهر (مطالعه موردی: محدوده منطقه ۹ شهرداری تهران) "، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۱۴. شادمان فر، رضا، ۱۳۸۶، پایان نامه کارشناسی ارشد

" بررسی تأثیر اجرای الگوی مشارکتی شورایی

افزایش مشارکت شهروندان کافی نبوده و باید در این جهت اقدامات عملی بیشتری صورت گیرد.. تا شهروندان انگیزه خود را از دست ندهند.

منابع

۱. علامات، علی، ۱۳۹۱، پایان نامه کارشناسی ارشد

"عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اجتماعی زنان در فعالیت های شهرداری تهران منطقه ۲۰"، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۲. علیپور، پروین، زاهدی، محمدجواد، شیانی، ملیحه، ۱۳۸۸،

مقاله " اعتماد و مشارکت (بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در شهرتهران)"، مجله جامعه شناسی ایران، دوره دهم، شماره ۲.

۳. نوروزی، فیض اله، بختیاری، مهناز، ۱۳۸۸

، مقاله "مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن"، فصلنامه راهبرد، سال هجدهم، شماره ۵۳.

۴. شادمانفر، رضا، وکیلپور، مهدی، ۱۳۹۰، شورایی

سازوکاری برای مشارکت شهروندان با مدیریت شهری، انتشارات آستان قدس رضوی - بهنشر، چاپ اول.

۵. فتحی، سروش، زارع، زهرا، عماری، حسن،

۱۳۸۹، مقاله "مدیریت شهری و نقش مداخلات اجتماعی انجمن های محلی در کاهش آسیبهای اجتماعی شهری"، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، سال دوم، شماره دوم.

۶. زاهدی یگانه، امیر و قربانی، محمد، ۱۳۸۹، مقاله "

تأثیر طرح مدیریت محله در مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها"، اولین همایش شهروندی و مدیریت محله ای حقوق و تکالیف.

۷. رفیعیان، مجتبی، ۱۳۸۷، مشارکت شهروندی و ارائه

راهکارهای ارائه راهکارهای بهبود آن، مجموعه گزارشات

(مورد شناسی شهر تهران) ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۱۷. ابراهیم پور، سهیلا، ۱۳۸۶، پایان نامه کارشناسی ارشد

" بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان در اداره شهر (مطالعه موردی: سالمندان منطقه ۱۰ شهرداری تهران) " ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۱۸. سام بند، میثم، ۱۳۸۸، پایان نامه کارشناسی ارشد "

بررسی میزان مشارکت اجتماعی شهروندان در سیاست های شهری کلانشهر تهران و ارائه الگوی مناسب " ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

محلات در شهر تهران بر مشارکت شهروندان تهرانی با مدیریت شهری " ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۱۵. ضربی فریدونی، محمدعلی، ۱۳۸۶ ، پایان نامه کارشناسی ارشد " بررسی زمینه ها و تنگناهای مشارکت اجتماعی - اقتصادی شهروندان در مدیریت شهری (مطالعه موردی شهر آمل) ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۱۶. حسین زاده، محمد، ۱۳۸۶، پایان نامه کارشناسی ارشد " بررسی زمینه ها و تنگناهای مشارکت اجتماعی - اقتصادی شهروندان در مدیریت شهری